

פרשת תרומה.

ע"י רמב"ן: והמסתכל יפה בכתובים הנאמרים במתן תורה ומבין מה שכתבנו בהם יבין סוד המשכן ובית המקדש ויוכל להתבונן בו ממה שאמר שלמה בחכמתו בתפלתו בבית המקדש ה' אלהי ישראל (מ"א ח כג) כמו שאמר בהר סיני ויראו את אלהי ישראל¹⁴⁰⁰ (לעיל כד י) והוסיף שם לפרש ה' לענין שרמזנו שם למעלה כי אלהי ישראל יושב הכרובים כמו שאמר וכבוד אלהי ישראל עליהם מלמעלה היא החיה אשר ראיתי תחת אלהי ישראל בנהר כבר¹⁴⁰¹ ואדע כי כרובים המה (יחזקאל י יט-כ) ואמר דוד ולתבנית המרכבה הכרובים זהב לפורשים וסוככים על ארון ברית ה' (דהי"א כה יח) וכן יזכיר תמיד בבית המקדש לשם ה'¹⁴⁰² (מ"א ה יט) לשמך (שם ח מד) ויאמר בכל פעם ופעם ואתה תשמע השמים¹⁴⁰³ (שם ח לב) במדת רחמים וכתוב (שם ח מד מה) והתפללו אל ה' דרך העיר אשר בחרת בה והבית אשר בניתי לשמך ושמעת השמים ובביאור אמר כי האמנם ישב אלהים את האדם על הארץ הנה שמים ושמי השמים לא יכלכלוך (דהי"ב ו יח) וכתוב על הארון להעלות משם את ארון האלהים אשר נקרא שם שם ה' צבאות יושב הכרובים עליו (ש"ב ו ב) ובדברי הימים (א' יג ו) להעלות משם את ארון האלהים ה' יושב הכרובים אשר נקרא שם כי השם יושב הכרובים.

(כה ב) דָּבַר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ לִי תְרוּמָה מֵאֵת כָּל אִישׁ אֲשֶׁר יִדְבְּנוּ לְבוֹ תִקְחוּ אֶת תְּרוּמָתִי:

סג מאיר הרמב"ן ור' בחיי

¹⁴⁰⁰ ע"י לעיל פרשת בשלח הערה 1036.
¹⁴⁰¹ ע"י זהר (ח"ב ככו ע"א): רבי יצחק אמר והא כתיב (יחזקאל י כ) היא החיה אשר ראיתי תחת אלהי ישראל בנהר כבר מאן חיה דא אמר רבי יוסי אמר רבי חייא חיה זוטרתית וכי אית חיה זוטרתית אין חיה זוטרתית וחיה עלאה וחיה זוטרא דזוטרתית.
 ויראו את אלהי ישראל דייקא כמה דאמינא ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר כחזו אבן טבא דזמין קודשא בריך הוא למבני מקדשא דכתיב (ישעיה נד יא) ויסדתיך בספירים.
 תרגום: רבי יצחק אמר והרי כתוב היא החיה אשר ראיתי תחת אלהי ישראל בנהר כבר מי החיה הזו אמר רבי יוסי אמר רבי חייא חיה קטנה וכי יש חיה קטנה כן חיה קטנה וחיה עליונה וחיה קטנה שבקטנות.
 ויראו את אלהי ישראל דווקא כמו שאמרנו ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר כמראה אבן טובה שעתידי הקדוש ברוך הוא לבנות המקדש שכתוב ויסדתיך בספירים.
¹⁴⁰² ע"י לעיל פרשת יתרו הערה 1241.
¹⁴⁰³ ע"י לעיל פרשת בראשית הערה 107.

ע"י ר' בחיי: וע"ד הקבלה ויקחו לי תרומה ויקחו אלי כנסת ישראל¹⁴⁰⁴ שהיא תרומה¹⁴⁰⁵ והיא הנקראת זאת¹⁴⁰⁶ ולכך אמר וזאת התרומה וכן כתיב (בראשית מט) וזאת אשר דבר להם אביהם¹⁴⁰⁷ ושם בארתי וכתוב (תהלים קיח) מאת ה' היתה זאת¹⁴⁰⁸ ואמר ויקחו לי ליהד את הכל ממטה למעלה וממטה למטה¹⁴⁰⁹ ולפי שהכל תלוי במחשבה ובכונת הלב על כן אמר מאת כל איש אשר ידבנו לבו¹⁴¹⁰.

סג מאיר הרמב"ן ור' בחיי

¹⁴⁰⁴ ע"י זהר (ח"ב קמ ע"ב): ובהוא זמנא אשתכחו כל כנופאי דמלאכי עלאי קמי קודשא בריך הוא אמרו קמיה מארי דעלמא כל זיוא וכל נהורא דילן בשכינת יקרד איהו והשתא תיחות לגבי תתאי בההיא שעתא אתתקפת שכינתא ותברת ההוא חשוך קבל כמאן דמתבר גזיזין תקיפין ונחתת לארעא כיון דחמו כלהו כך פתחו ואמרו (תהלים ח י) יהו"ה אדוננו מה אדיר שמך בכל הארץ אדיר ודאי דתברת כמה גזיזין וחילין תקיפין ונחתת לארעא ושליטת בכלא ועל דא כתיב ויהי צערא דקבילו כמה חיילין ומשיריין ביומא דכלת משה נחתת לארעא.

ובגין כך ויקחו לי תרומה וגו' ויקחו לי ותרומה לא כתיב אלא ויקחו לי תרומה לאחזאה דכלא חד בלא פרודא ועובדא דמשכנא כגוונא דלעילא דא לקבל דא לאתכללא שכינתא מכל סטרין עילא ותתא הכא בהאי עלמא עובדא דיליה כעובדא דגופא לאתכללא רוחא בגויה ודא איהי שכינתא דאתכלילת לעילא ותתא ואיהי רוח קודשא.

תרגום: ובאותו זמן נמצאו כל הכנס של המלאכים העליונים לפני הקדוש ברוך הוא ואמרו לפניו רבון העולם כל הזיו וכל האור שלנו בשכינת כבודך הוא ועכשיו תרד לתחתונים באותה שעה התחזקה השכינה ושברה אותו חשך אפלה כמי שמשבר חתיכות חזקות וירדה לארץ כיון שכלם ראו כך פתחו ואמרו ה' אדוננו מה אדיר שמך בכל הארץ אדיר ודאי ששברה כמה חתיכות וכחות חזקים וירדה לארץ ושלטה בכל ולכן כתוב ויהי הצער שקבלו כמה חיילות ומחנות ביום שירדה לארץ כלת משה.

ולכן ויקחו לי תרומה וגו' לא כתוב ויקחו לי ותרומה אלא ויקחו לי תרומה להראות שהכל אחד בלי פירוד ומעשה המשכן כדוגמא שלמעלה זה כנגד זה להכליל השכינה מכל הצדדים מעלה ומטה כאן בעולם הזה המעשה שלו כמעשה הגוף להכליל את הרוח בתוכו וזוהי שכינה שנכללה מעלה ומטה והיא רוח הקדש.

¹⁴⁰⁵ ע"י מדרש הובא ברמב"ן פסוק ג.

¹⁴⁰⁶ ע"י לעיל פרשת בראשית הערה 247.

¹⁴⁰⁷ ע"י לעיל פרשת בראשית הערה 247.

¹⁴⁰⁸ ע"י זהר (ח"ג רעט ע"ב): ולא עוד אלא מה דהות ברתא דמלכא י' על הו"ה דכלילן באבהן ה' קדמאה באברהם ה' תניינא ביצחק ו' ביעקב והות י' רישא עליהו אתמר נפלה עטרת ראשנו ואמתילו רבנן מתלא למלכא דהוה ליה עטרה על רישיה ואילן יאה קדמיה אתיא ליה שמועה בישא ארמי עטרה מעל רישיה ומה דהות י' על הו"ה י' לעילא אתהדר הוה"י י' לתתא ובגין דא אמר דוד אבן מאסו הבונים היתה לראש פנה מאת יי' היתה זאת.

תרגום: ולא עוד אלא מה שהיתה בת המלך י' על הו"ה שכלולים באבות ה' ראשונה באברהם ה' שניה ביצחק ו' ביעקב והיתה י' ראש עליהם נאמר נפלה עטרת ראשנו והמשילו רבותינו משל למלך שהיתה לו עטרה על ראשו ואילן יפה לפניו באה לו שמועה רעה הרים העטרה מעל ראשו ומה שהיה י' על הו"ה י' למעלה חזר הוה"י י' למטה ולכן אמר דוד אבן מאסו הבונים היתה לראש פנה מאת ה' היתה זאת.

¹⁴⁰⁹ ע"י זהר (ח"ב דף קלד ע"ב): פתח ואמר ויקחו לי תרומה הכא איהו יחודא בכללא חדא עילא ותתא ויקחו תרומה לא כתיב אלא ויקחו לי תרומה עילא ותתא בכללא חדא בלא פרודא כלל.

תרגום: פתח ואמר ויקחו לי תרומה כאן הוא יחוד בכלל אחד מעלה ומטה לא כתוב ויקחו תרומה אלא ויקחו לי תרומה מעלה ומטה בלי פירוד כלל.

¹⁴¹⁰ ע"י זהר (ח"ב דף קכח ע"א): פתח רבי שמעון ברישא ואמר ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי ויקחו לי האי מאן דבעי לאשתדלא במצוה ולאשתדלא ביה בקודשא בריך הוא אצטריך דלא ישתדל ביה בריקנייא ובמגנא אלא אצטריך ליה לבר נש לאשתדלא ביה כדקא יאות כפום חיליה והא אוקימנא מלה דא בכמה אתרי יאות למיסב בר נש ההוא אשתדלותא דקודשא בריך הוא כמה דאת אמר (דברים טז יז) איש כמתנת ידו וגו'.

תרגום: פתח רבי שמעון בראש ואמר ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי ויקחו לי מי שרוצה להשתדל במצוה ולהשתדל בקדוש ברוך הוא צריך שלא ישתדל בו בריקות ובחנם אלא צריך האדם להשתדל בו כראוי כפי כחו והרי בארנו דבר זה בכמה מקומות יאה לאדם לשאת אותה השתדלות של הקדוש ברוך הוא כמו שנאמר איש כמתנת ידו וגו'.

עיי"ש: ועל דא כתיב ויקחו לי תרומה מאת כל איש מההוא דאקרי איש דאתגבר על יצריה וכל מאן דאתגבר על יצריה אקרי איש אשר ידבנו לבו מאי אשר ידבנו לבו אלא דיתרעי ביה קודשא בריך הוא כמה דאת אמר (תהלים כז ח) לך אמר לבי (שם עג כו) צור לבבי (משלי טו טו) וטוב לב (רות ג ז) וייטב לבו כלהו בקודשא בריך הוא קאמר אוף הכא אשר ידבנו לבו מניה תקחו את תרומתי דהא

ולזה רמזו במדרש הוא שאמרו ויקחו תרומה אין כתיב כאן אלא ויקחו לי אותי לוקחים כביכול אמר הקב"ה קחו אותי שאדור ביניכם ועוד אמרו במדרש וזאת התרומה אשר תקחו כנסת ישראל שהיא תרומה שנאמר (ירמיה כז) קדש ישראל לה' ראשית תבואתה. ובספר הבהיר¹⁴¹¹ תמצא מפורש ויקחו לי תרומה ויקחו לקדש תרומה שהיא יו"ד והיא עשירית ומנא לן דעשירי קדש דכתיב (ויקרא כז) העשירי יהיה קדש לה' לקדש ומאי נינהו קדש וראשית כל בכורי כל וכתוב (תהלים קיא) ראשית חכמה.

ומה שהזכיר בסמוך ככל אשר אני מראה הכונה כי אני הוא המראה¹⁴¹² וכן כאשר הראה אותך בהר יחזור למלת אני ומלת אני במקום הזה מידת הדין וכן מצינו בדוד המלך בכלי המקדש שאמר (דבד"י א' כח) הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל כל מלאכות התבנית ויד ה' הוא מדת הדין¹⁴¹³ והוא ענין שבאר בכאן כי אני הוא המראה לו תבנית המשכן ותבנית כל כליו.

ויש לך לדעת כי מן ויקחו לי עד וזאת התרומה מדבר בתרומה העליונה אשר תקחו מאתם זהב וכסף ונחשת מדבר בתרומת המשכן ובאור הענין כי כשיביאו ישראל תרומת המשכן שהוא זהב וכסף ונחשת וכל השאר יביאו עמם התרומה העליונה וזה באור ועשו לי מקדש זו תרומת המשכן ושכנתי בתוכם זו תרומה עליונה וזה סוד הכתוב יביאה את תרומת ה' זהב וכסף ונחשת שפירושו עם תרומת ה' או יאמר הכתוב קחו מאתכם תרומה לה' כל נדיב לבו יביאה את תרומת ה' קחו מאתכם תרומה זו תרומה העליונה יביאה את תרומת ה' זו תרומת המשכן ועל כן אמר זהב וכסף ונחשת וזה מבואר כי כשיביאו תרומת המשכן מיד יביאו עמה התרומה העליונה וישכינו שכינה למטה ביניהם.

(כה ג): וזאת התרומה אשר תקחו מאתם זהב וכסף ונחשת:

ע' רמב"ן: וזאת התרומה על דרך האמת הוא כמו וה' נתן חכמה לשלמה (מ"א ה כו) וכן כתוב וזאת אשר דבר להם אביהם ויברך אותם (בראשית מט כח)¹⁴¹⁴ וכתוב וזאת הברכה¹⁴¹⁵ (דברים לג א) וכתוב מאת ה' היתה זאת¹⁴¹⁶ (תהלים קיח כג) וכבר רמזו זה בבראשית רבה (פ"ק סי' יב) במדרש מזקנים אתבונן¹⁴¹⁷ והמבין יתבונן ובאלה שמות רבה

סא מאיר הרמב"ן ור' בחיי

תמן אשתכח ולא באתר אחרא.

תרגום: ועל זה כתוב ויקחו לי תרומה מאת כל איש מאותו שנקרא איש שמתגבר על יצרו וכל מי שמתגבר על יצרו נקרא איש אשר ידבנו לבו מה זה אשר ידבנו לבו אלא שיתרצה בו הקדוש ברוך הוא כמו שנאמר לך אמר לבי צור לבבי וטוב לב וייטב לבו את כולם אמר בקדוש ברוך הוא אף כאן אשר ידבנו לבו ממנו תקחו את תרומתי שהרי שם נמצא ולא במקום אחר.

¹⁴¹¹ קג. ד"א ויקחו לי תרומה, ויקחו לקדש תרומה שהיא יו"ד והוא עשירי ומנלן דעשירי קדש דכתיב (ויקרא כ"ז לב) העשירי יהיה קדש לה', ומאי ניהו קדש, דכתיב (יחזקאל מ"ד ל) וראשית כל בכורי כל וכל תרומת כל וגו', וכתוב (תהלים קיא י) ראשית חכמה יראת ה' אל תקרי יראת ה' אלא ויראת ה'.

¹⁴¹² עי' תיקר"ז (ז ע"א): עשרה מן שכינתא תתאה אדנ"י מתתא לעילא מן אנ"י עד א"ן.

¹⁴¹³ עי' לעיל פרשת בראשית הערה 201.

¹⁴¹⁴ עי' לעיל פרשת בראשית הערה 247.

¹⁴¹⁵ עי' לעיל פרשת בראשית הערה 247.

¹⁴¹⁶ עי' לעיל הערה 1408.

¹⁴¹⁷ ז"ל: לישנא אחרינא וזאת אשר דבר להם אביהם יעקב אין כתיב כאן אלא אביהם עתיד אדם אחד כיוצא בי לברך אתכם וממקום שפסקתי הוא מתחיל שנאמר וזאת אשר דבר כיון שעמד משה פתח בזאת שנאמר (דברים לג) וזאת הברכה אמר להם אומר לכם הברכות הללו אימתי הם מגיעות לכם בשעה שתקבלו את התורה שנאמר (שם ד) וזאת התורה הוי וזאת אשר דבר להם אביהם במה שסיים להם יעקב אביהם פתח להם משה אמר משה (תהלים קיט) מזקנים אתבונן יצחק כשבירך את יעקב אמר לו (בראשית כח) ואל שדי במה חתם ויקרא יצחק את יעקב ואף יעקב במה שפסק אביו משם התחיל שנאמר ויקרא יעקב אל בניו וחתם כשבירכן בזאת וזאת אשר דבר ממקום אשר פסק משם התחיל משה וזאת הברכה ובמה חתם משה (דברים לג) אשריך ישראל ואף דוד כשבא לומר תהלה ממקום שפסק משה משם התחיל (תהלים א) אשרי האיש וגו' הוי מזקנים אתבונן.

(פמ"ט סי' ג) וזאת התרומה אשר תקחו מאתם כנסת ישראל שהיא תרומה שנאמר קדש ישראל לה' ראשית תבואתה (ירמיה ב ג) ושם (שמו"ר פל"ג סי' א) עוד אמר להן הקב"ה לישראל מכרתי לכם תורת וכו' וכיכול נמכרתי עמה שנאמר ויקחו לי תרומה כי התרומה תהיה לי ואני עמה בדרך דודי לי ואני לו (שה"ש ב טז) וכן אמר ככל אשר אני מראה אותך (להלן פסוק ט) כי אני הוא המראה ואמר הראה אותך רמז למלת אני וכן אשר אתה מראה (להלן כה ט) וכן אמר דוד הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל (דהי"א כה יט) כי היתה עליו יד ה' 1418.

(כה ט) ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן ואת תבנית כל פליו וכן תעשו: עי' ר' בחיי: ידוע כי המשכן וכליו הכל ציורים גופניים להתבונן מהם ציורים עליונים שהם דוגמא להם 1419, ומכלל הענינים הנפלאים הנכללים בו הוא מה שתמצא המשכן על ג' חלקים 1420 לפנים מהפרוכת חוץ לפרוכת שהוא אהל מועד חצר המשכן כנגד המציאות

סא מאיר הרמב"ן ור' בחיי

1418 עי' כל זה בר' בחיי בפסוק הקודם.
 1419 עי' בראשית א כז, ופרשת בראשית הערה 153, וכן עי' פרשת משפטים הערה 1347.
 1420 עי' זהר (ח"ג קסא ע"א): ת"ח כד ברא קב"ה בר נש בעלמא אתקין ליה כגוונא עלאה (יקירא) ויהב ליה חיליה ותוקפיה באמצעייתא דגופא דתמן שריא לבא דהוא תוקפא (ומזונא) דכל גופא ומתמן אתזן כל גופא (וכל אינון שייפי דגופא מתמן אתזנו) והא לבא אחיד ואתקף באתר עלאה דלעילא דאיהו מוחא דרישא דשאר ליעילא (ואחיד ביה) ודא אתקשר בדא ובגוונא דדא אתקין קב"ה עלמא ועבד (ליה) חד גופא ואתקין שייפי דגופא סחורניה דלבא ולבא שארי באמצעייתא דכל גופא וכל אינון שייפין אתזנו מההוא לבא דהוא תוקפא דכלא וכלא ביה תליין וההוא לבא אתקשר ואתאחד במוחא עלאה דשריא לעילא.
 ת"ח כד ברא קב"ה עלמא אשרא (ס"א אסדר) לימא דאוקינוס דאסחר כל ישובא דעלמא וישובא דכל שבעין אומין כלא אסחר לירושלם וירושלם באמצעייתא דכל ישובא שריא והיא אסחרא להר הבית והר הבית אסחר לעזרות דישאל ואינון עזרות סחרן ללשכת הגזית דתמן סנהדרי גדולה יתבין ותנינן לית ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלחודדיה ולשכת הגזית אסחר למזבח והמזבח אסחר לבית האולם והאולם להיכל והיכל לבית קדש הקדשים דתמן שכינה שריא וכפרת וכרובים וארון. והכא הוא לבא דכל ארעא ועלמא ומהכא אתזנו כל אינון אתרי דישובא דאינון שייפי דגופא ולבא דא אתזן ממוחא דרישא ואתאחיד דא בדא הה"ד מכוון לשבתך פעלת יי' כגוונא דא לעילא לעילא ואיהו ברזא דמלכא עלאה ברזא יקירא סתימאה ימא עלאה לקביל דא דאית ימא לעילא מן ימא וימא מן ימא.

ת"ח נהר דינור אסחר לכמה משריין מקבליה שבעין סטרין גליפין משבעה דליקין ואינון סחרן לאינון שמשו דלגו מנייהו ואינון סחרין לארבע רתיכין ואינון סחרן לההיא קרתא קדישא דרביעא עלייהו.

ותאנא תמן עזרות לגו מעזרות ולית ישיבה בעזרה דתמן אלא למלכיהון דבית דוד בלחודדיהו ותמן משתכחי ויתבי וסנהדרי גדולה משתכחי תמן בלשכת הגזית וההוא בי דינא עלייהו דמשמש לאתר דמשמש ודינא אתיהיב מתמן לקדישין עליונין עד דמטא לאתר דאקרי קדש הקדשים דביה כלא ותמן הוא לבא שרייא ודא אתזן מן מוחא דלעילא ואתאחיד דא בדא כגוונא דא לעילא לעילא ואיהו ברזא דמלכא עלאה ברזא יקירא סתימאה עד דאשתכח דכלא אתזן ממוחא עלאה סתימאה דכלא וכד יסתכלון מלי כלא אתקשר דא בדא ודא בדא

תרגום: בא וראה, כשברא הקדוש ברוך הוא אדם בעולם, התקינו כדוגמא עליונה (מכובדת) ונתן לו כחו ותקפו באמצע הגוף, ששם שורה הלב שהוא חזק (ומזון) כל הגוף, ומשם נזון כל הגוף (וכל אותם איברים שבגוף משם נזונו) והרי הלב אחוז ומתחזק במקום עליון שלמעלה, שהוא מח הראש ששורה למעלה, (ואחוז בו) וזה נקשר בזה. ובדוגמא זו התקין הקדוש ברוך הוא העולם, ועשה (אותו) גוף אחד, והתקין אברי הגוף סביב הלב, והלב שורה באמצע כל הגוף, וכל אותם איברים נזונים מאותו לב שהוא חוזק הכל, והכל תלויים בו, ואותו לב נקשר ונאחז במח העליון ששורה למעלה. בא וראה כשברא הקדוש ברוך הוא העולם השרה (סדר) את ים האוקינוס סביב ישוב כל העולם, וישוב כל שבעים האומות כולם סביב לירושלים, וירושלים שורה באמצע כל הישוב, והיא מסובבת להר הבית, והר הבית סביב עזרות ישראל, ואותן עזרות סובבות ללשכת הגזית, ששם יושבים סנהדרין גדולה, ושנינו שאין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד לבדם. ולשכת הגזית סביב המזבח, והמזבח סביב בית האולם, והאולם להיכל, וההיכל לבית קדש הקדשים ששם שורה השכינה וכפרת וכרובים וארון.

וכאן הוא הלב של כל הארץ והעולם, ומכאן נזונו כל אותם מקומות הישוב שהם אברי הגוף, ולב זה נזון ממוח הראש, ונאחז זה בזה, זהו שכתוב "מכוון לשבתך פעלת ה'" כדוגמא זה למעלה למעלה,